

ปาฐกถาพิเศษ
“การพัฒนาเด็ก เพื่อพัฒนาชาติไทย”
โดย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ
ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
วันอาทิตย์ ที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๗

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่กรุณาเชิญให้มาพูด ทำให้มีโอกาสมาแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อผู้มีเกียรติทั้งหลาย ทั้ง ๆ ที่ผมมิใช่ นักวิชาการ ผมขอเน้นคำว่า “ส่วนตัว” และ “นักวิชาการ” เพื่อจะได้กรุณาเข้าใจว่า เรื่องที่ผมพูดเป็นความเห็นส่วนตัวของผมซึ่งมิใช่ นักวิชาการโดยแท้ แม้ว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่นได้กรุณาให้เกียรติมอบปริญญาให้ ผมก็ไม่ใช่นักวิชาการอยู่ดี เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ของเรื่องที่จะพูด ผมได้มาจากประสบการณ์ ความสนใจ และการค้นคว้า ทั้งสิ้น

อนึ่ง การที่ผมยินดีรับเชิญมาพูดในสมณาคมนี้อ่อนหน้าครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาของประเทศของเรา ก็เพราะอยากจะทำแทนมหาวิทยาลัยขอนแก่น ยิ่งไปกว่านั้นยังคิดไกลไปว่า ถ้าผมเกิดโชคดี โดยการพูดของผมทำให้ผู้มีเกียรติทั้งหลายนำไปใช้ประโยชน์ได้บ้าง ก็จะเป็นบุญกุศล และผมเองก็ได้ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน

ผมมั่นใจว่าผู้มีเกียรติที่อยู่ในที่ประชุมนี้ หลายท่านได้เคยไปเฝ้าฯ ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง ในงานพระราชพิธีเหล่านั้น บางพระราชพิธีจะมีพระเถระชั้นผู้ใหญ่ถวายพระธรรมเทศนาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อนเทศน์ พระจะกล่าวขึ้นต้นว่า “บัดนี้ อาตมาภาพจะรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ใน.....คณา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถวายรับพระราชทานถวายวิสัชนาไป มิได้ต้องตามโฆรธาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ และพระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมาผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร” ผมเองก็อยู่ในฐานะคล้ายกับพระที่เทศน์ถวาย คือ เป็นผู้มีสติปัญญาน้อย ฉะนั้น จะผิดถูกอย่างไร หวังว่า ผู้มีเกียรติทั้งหลายจะกรุณาให้อภัย

มีเพื่อนผมคนหนึ่ง แชวพระว่า รู้ว่ามีสติปัญญาน้อยแล้วมาเทศน์ถวายทำไม หวังว่า ผมคงไม่ถูกแชวเรื่องนี้ ผมนำมาคิดดูเอง เห็นว่า การที่พระกล่าวก่อนเทศน์อย่างนั้น น่าจะเป็นการสื่อความอ่อนน้อมถ่อมตน อันเป็นวัฒนธรรมไทยที่ดี ควรที่จะอนุรักษ์ไว้และสืบทอดต่อไป

ขอเข้าเรื่องเสียที

เพื่อความกระชับชัดเจน ขอเชิญผู้มีเกียรติทั้งหลายทบทวน นิยามศัพท์ ของคำที่จะพูดถึงกัน จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

“เด็ก” : คนที่อายุยังน้อย ผู้ซึ่งอายุไม่ครบ ๑๘ ปีบริบูรณ์ ฯลฯ

“เยาวชน” : บุคคลอายุเกิน ๑๔ ปี แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์

จะเห็นได้ว่า คำว่า “เด็ก” มีความหมายกว้างกว่า “เยาวชน”

“เด็ก” ในความหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี

“พัฒนา” : ทำให้เจริญ พงพานุกรมว่าไว้สั้น ๆ แค่นั้น เรื่อง พัฒนา นี้ จำต้องรู้ให้ลึกลงไปว่า การพัฒนาคน ต้องให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม คุณภาพ หมายถึง มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญในวิชาชีพ จนสามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้ คุณธรรม หมายถึง เป็นคนดี คิดดี และประพฤติดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคม มีเมตตา กรุณา ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นคนใฝ่รู้อยู่เสมอ รู้จักตนเอง เสียสละเพื่อส่วนรวม มองการณ์ไกล ไม่ประมาท และมีศีลธรรม

การพัฒนาคนที่มีคุณภาพอย่างเดียว ไม่มีคุณธรรม จะชักนำคนให้มุ่งประโยชน์ตนฝ่ายเดียว ไม่เพื่อแผ่ผู้อื่น หรือทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย การพัฒนาคนที่มีคุณธรรมอย่างเดียว ไม่มีคุณภาพ ก็ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ประกอบอาชีพไม่เป็นหรือเป็นแต่ไม่ดีพอ ไม่รู้จักรักษาสุขภาพ เป็นต้น ฉะนั้น คนพัฒนาจะต้องเป็นคนที่มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม

การพัฒนาเด็กก็เช่นเดียวกัน คือ ต้องพัฒนาให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม

เด็กเร่ร่อน เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส มักจะถูกลี้ม ถูกละเลย บางครั้งถึงกับถูกรังเกียจ ที่จริงเด็กเหล่านี้ก็คือ อนาคตของชาติเหมือนกัน จำต้องได้รับการเหลียวแล ดูแล เอาใจใส่ เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ข้อมูลสถิติประชากร ๒๕๔๕ ไว้ว่า ประชากรอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี มี ๑๙.๑๕ ล้านคน จากจำนวนประชากรที่มีอยู่ ๖๒.๗๙ ล้านคน และว่า ปัจจุบันโครงสร้างของสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและสังคมเมือง ต่อไป ประชากรเด็กจะลดลง โดยประชากรกลุ่มเด็กจะมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๒๓.๐ ในปี ๒๕๔๕ เป็นร้อยละ ๒๑.๙ ในปี ๒๕๔๙

ปัญหาของเด็กในสังคมไทย

จากข้อมูลทางสื่อมวลชนและข้อมูลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เด็กมีปัญหา ดังต่อไปนี้

เด็กถูกละเมิดสิทธิ มีเด็กถูกทำร้ายร่างกาย จิตใจ ทางเพศ และถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เป็นจำนวนมาก ผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็ก

เด็กถูกปล่อยปละละเลย เป็นเด็กเร่ร่อน ขอดทาน ถูกทอดทิ้ง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก โดยเฉพาะการอพยพย้ายถิ่นของประชากรเพื่อการประกอบอาชีพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัว

เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม ติดสารเสพติด ตั้งครุภรณ์อกสมรส มั่วสุมในสถานบริการสถานเริงรมย์ เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่หาทางออกแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ด้วยอยากรู้ อยากลอง หรือ ติดเพื่อน

เด็กพิการ พิการทางร่างกาย ทางการได้ยิน ทางสติปัญญา และ ทางจิต อาจจะมาจากอุบัติเหตุ และพิการโดยกำเนิด เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ขาดโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานและถูกเลือกปฏิบัติ เพราะสังคมเชื่อว่า เด็กพิการไม่มีศักยภาพที่จะพัฒนาได้เท่าเทียมกับเด็กปกติและเป็นภาระของสังคม

เด็กได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ มีสาเหตุมาจากการติดเชื้อจากมารดา จากการใช้เพศสัมพันธ์ และจากเข็มฉีดยาเสพติด ปัจจุบันมีเด็กกำพร้าเพราะพ่อแม่เสียชีวิตจากโรคเอดส์ประมาณ ๑ แสนคน

แนวคิด/หลักการในการพัฒนาเด็ก

เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างสมบูรณ์ รอบคอบ และหวังผลได้ ควรจะวางแนวคิดและหลักการในการพัฒนาเด็ก ดังต่อไปนี้

๑. ใช้อุทธสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ให้มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยของเราเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ อนุสัญญามีสาระสำคัญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของเด็ก ๔ ประการ คือ

๑.๑ สิทธิการอยู่รอด หมายถึง สิทธิในการดำรงชีวิตและสิทธิในการได้รับการดูแลสุขภาพ ตามมาตรฐานสูงสุด เช่น ต้องได้รับโภชนาการที่ดี ได้รับความรักและความเอาใจใส่จากครอบครัว ได้รับการดูแลสุขภาพ และมีทักษะชีวิตที่ถูกต้อง

๑.๒ สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง หมายถึง สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง จากการล่วงละเมิด การทำร้าย การถูกทอดทิ้ง การเลือกปฏิบัติ การเอารัดเอาเปรียบ

๑.๓ สิทธิในการพัฒนา หมายถึง สิทธิที่จะได้เล่น ได้พักผ่อน ได้รับการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ที่เหมาะสมกับร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ศิลธรรม และสังคม

๑.๔ สิทธิที่จะมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิในการแสดงความคิดเห็นทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก การเปิดโอกาสให้เด็กมีบทบาทในชุมชน มีเสรีภาพในการติดต่อ

๒. อ่างบัพัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก

๒.๑ มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

๒.๒ มาตรา ๕๓ เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๒.๓ มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

๒.๔ มาตรา ๘๖ รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

๓. ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) มีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน มีแนวคิดให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาเด็กและเยาวชนมุ่งเน้นที่การพัฒนาแบบองค์รวม กล่าวคือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องดำเนินการอย่างรอบด้าน ครอบคลุม การพัฒนาครอบครัว ชุมชน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการขององค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะพึงประสงค์ คือ มีครอบครัวที่อบอุ่น เจริญเติบโตสมวัย คิดเป็น สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีส่วนร่วมในกิจการของชุมชน สังคม และรู้จักพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการพัฒนาเด็ก

เพื่อที่จะพัฒนาเด็กให้มีความพร้อม เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพในสังคมไทย และเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในสังคมโลก จำเป็นจะต้องมีแนวทางที่จะประกันได้ว่า จะประสบผลสำเร็จ แนวทางดังกล่าวน่าจะได้แก่

๑. รัฐจะต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๔๐ ว่าด้วยการคุ้มครองและพัฒนาเด็ก (อ้างแล้ว)

๒. รัฐจะต้องปรับระบบการทำงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชน และคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

๓. รัฐจะต้องปฏิรูปการศึกษา ทำให้การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่เอื้อต่อสภาพสังคมไทย ในอนาคต สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ใช้กระบวนการศึกษาสร้างบุคคลให้สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต

๔. จะต้องมีการปฏิรูประบบสุขภาพ มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ด้านสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค โดยเชื่อมโยงการพัฒนาสาธารณสุขให้สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพ

๕. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การพัฒนาเด็กนั้นไม่สามารถกระทำให้สำเร็จได้ตามลำพัง ครอบครัวและสังคมจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันด้วย สถาบันสังคมต่าง ๆ เช่น วิทยาลัย โรงเรียน สื่อต่าง ๆ ต้องมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบ

ผู้มีเกียรติครับ มาถึงตรงนี้ เราพอจะมองเห็นว่า เด็กมีปัญหาที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง มีหลักการและแนวคิดในการพัฒนาเด็กหลายแนว มีแนวทางในการพัฒนาเด็กหลากหลายวิธีให้เลือก ในความหลากหลายเหล่านั้น ผมได้พยายามศึกษา พบว่า การพัฒนาเด็กต้องใช้หลายวิธีในคราวเดียวกัน แต่จากการสัมมนาก็ดี การวิเคราะห์ก็ดี การวิจัยก็ดี และการค้นคว้าก็ดี ต่างมีความเห็นตรงกันว่า ในการพัฒนาเด็ก **“การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด”**

สมเด็จพระเทพฯ ทรงบรรยายไว้ในหนังสือ “รวมปาฐกถาด้านการศึกษา” ว่า การศึกษาที่สมดุล มีสี่ประการ ได้แก่ พุทธศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา

พุทธศึกษา หมายถึง ภาควิชาการที่จะต้องสอนนักเรียนให้รู้จักอ่าน เขียน คำนคว้า สมัยนี้มีพูดกันว่าไม่ควรให้เด็กท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทอง บางครั้งถ้าทำตามข้อคิดนี้มากเกินไป เด็กก็ไม่ท่องอะไรเลยไม่มีข้อมูลที่จริง ต้องมีข้อมูล มีการฝึกความจำ และฝึกให้ค้นคว้าเป็น คือ ทราบว่า จะไปค้นคว้าได้ที่ไหน ค้นคว้าอย่างไรจึงจะได้ความรู้ที่ถูกต้อง รู้ต้นตอของข้อมูลและสอบเทียบได้ว่า สิ่งที่อ่านที่ฟังนั้นน่าเชื่อถือแค่ไหน สิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องพยายามไม่ให้อาด คือ ต้องสร้างความสงสัย อันนี้อาจจะผิดกับทางศาสนาที่ว่า ความสงสัยเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง แต่ในกรณีของการศึกษานั้น ต้องสร้างความสงสัย ความอยากรู้ ความกระหายความรู้ (เหมือนคนหิวข้าว นักข่าวหิวข่าว) ความอยากรู้อยากเห็นช่วยให้ชีวิตมีความสุข

จริยศึกษา หมายถึง การปลูกฝัง กล่อมเกลาให้ผู้เรียนยึดมั่นในศีลธรรมจรรยาที่ดีมีคุณธรรม กล่าวคือ นอกจากควรต้องปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาแล้ว (ซึ่งเป็นเรื่องเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ) จริยศึกษายังหมายถึง การมีระเบียบ วินัย ในชีวิตที่จะต้องอยู่ร่วมในสังคมกับผู้อื่น เช่น รู้จักเกรงใจ รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความโอบอ้อมอารี อยากร่วมช่วยเหลือผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น มีมารยาทในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

เรื่องเหล่านี้ มิใช่ว่า ถ้าทำผิดหรือทำไม่ดีแล้ว จะผิดศีลธรรมจรรยาเพียงอย่างเดียว แต่จะทำให้เกิดความวุ่นวาย อยู่ด้วยกันไม่ได้ จริยศึกษาสอนกันยาก แต่ต้องพยายามอธิบายให้เห็นความสำคัญควรต้องประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ยิ่งไปกว่านั้น จริยศึกษาในทำนองที่ตีความมานี้ อาจจะต้องเพิ่มมากขึ้น เพราะเราอยู่ในสังคมโลก จะทำสิ่งใดก็ควรจะได้มาตรฐานของสังคมโลก เช่น เรื่องลิขสิทธิ์ทางปัญญา เป็นต้น

หัตถศึกษา หมายถึง การเน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็น มีทัศนคติที่ดีต่องาน คือ เห็นคุณค่าความสำคัญ ของการทำงาน มีความรู้และทักษะที่จะหยิบจะจับงาน เป็นเรื่องของการฝึกทักษะ รวมทั้งฝึกความคิด ความสามารถที่จะสร้างสรรค์ มีจินตนาการ มีศิลปะ ทุกคนต้องฝึกให้มีทักษะมีศิลปะในการทำงาน เพื่อที่จะได้ ใช้ความรู้ที่เรียนมานั้นหาเลี้ยงชีพได้

พลศึกษา หมายถึง สุขภาพ และสุขภาพิบาล อันนี้ไม่ต้องอธิบายมาก แต่มีข้อควรคิดว่าการออกกำลังกายนั้น ควรจะออกกำลังกายจิตใจด้วย อนึ่ง เดียวนี้ได้ก็อาจจะมีเวลาออกกำลังกายน้อย เพราะมัวแต่นั่ง กดแป้นคอมพิวเตอร์กันเป็นส่วนมาก

นอกจากทรงรับสั่งถึง การศึกษาสมดุลง ๔ ประการแล้ว สมเด็จพระเทพฯ ยังทรงรับสั่งว่าในทศวรรษหน้าการศึกษาหาความรู้จะเป็นอย่างไรก็ตาม จะทรงขอยืนยันหลักการเก่าแก่ที่ปู่ ย่า ตา ยาย เชื่อกันมา ที่คนสมัยใหม่อาจจะไม่เคยได้ยินแล้ว คือ สุ จิ ปุ ลิ ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นหลักการที่สามารถปรับใช้ได้ อย่างสอดคล้องกลมกลืนกับทุกกาลสมัย

สุ คือ สุขุมปัญญา หรือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง การฟัง คือ การรับสารหรือสาระทั้งปวง รวมทั้ง การได้รู้ ได้เห็น และการอ่านหนังสือ

จิ คือ จินตมยปัญญา หรือปัญญาที่เกิดจากการคิด คิดในที่นี้มิใช่คิดไปเรื่อย ๆ (ทรงใช้คำว่า คิดส่งเดช) แต่ด้วยการค้นคว้าหรือมี “สุ” มาก่อน จึงมี “จิ” ได้ แล้วใช้ปัญญาไตร่ตรองอีกทีว่า สุ ที่ได้มานั้น เป็น สุ ถูก หรือ สุ ผิด เป็นการหัดใช้เหตุผลวิเคราะห์เพื่อให้ปัญญาแหลมคมและเพิ่มพูนมากขึ้น การใช้ จิ จะช่วยให้ จินตนาการ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งสิ่งงดงามมีศิลปะด้วย

ปุ คือ ปุจฉา แปลว่า ถ้าม มาจาก สุ และ จิ คือ ต้องมีความปรารถนาหาคำตอบเพิ่มเติมให้ปัญญา ออกเงยยิ่ง ๆ ขึ้น แนวโน้มทศวรรษหน้า ปุ เป็นเรื่องสำคัญไม่ใช่รู้จากการบรรยายเฉย ๆ ต้องฟังบรรยาย ไปพลาถถามไปพลาถ

ลิ คือ ลิขิต หรือ จดบันทึก เมื่อได้คำตอบหรือข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์บนรากฐานของเหตุผลแล้ว ก็ต้อง ลิ ต่อมาคำว่า จด ก็ขยายออกมาใช้ในความหมายของการพิมพ์ด้วย การทำฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ (Computer database) ถือเป็นการ ลิ อย่างหนึ่ง การจดนั้น ถือว่า จดเพื่อให้เราเอง และเมื่อคนอื่นเอาไป ศึกษาแล้วรู้ต่อด้วย

ผู้มีเกียรติครับ

ผมมีความเห็นว่า การศึกษานั้นจำต้องทำตลอดชีวิต คือ ตั้งแต่เกิดจนตาย และแนวทางในการ ใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กนั้น ต้องยึดแนวทางของสมเด็จพระเทพฯ กล่าวคือ การศึกษาสมดุลง ๔ ประการ และ สุ จิ ปุ ลิ ที่ผมได้เชิญมาให้ฟังแล้ว

การพัฒนาเด็กด้วยการให้การศึกษา มีส่วนที่ต้องประกอบกันเพื่อให้บรรลุความสำเร็จหลาย ส่วนด้วยกัน เช่น สถานศึกษา ชุมชน ครู และนักเรียน เป็นต้น ในการพูดวันนี้ ผมจะขอกล่าวเน้นเฉพาะเรื่อง

ครู ด้วยเห็นว่า ท่านทั้งหลายในที่ประชุมนี้ ส่วนมากเป็นครู ทั้งอดีตและปัจจุบัน หรือมีจะนั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับครูไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง มีการพูดกันว่า ระบบการศึกษาของเรายังมีปัญหาทางด้านคุณภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการผลิตและพัฒนาครู โดยส่วนตัว ผมเห็นด้วยอย่างยิ่ง ปัจจุบัน เรามีสถาบันต่าง ๆ ที่มีคณะเกี่ยวกับครู เช่น คณะครุศาสตร์ อักษรศาสตร์ ฯลฯ แต่เราไม่มีสถาบันที่รับผิดชอบในการผลิตและพัฒนาครูโดยเฉพาะ เราจึงมีปัญหา แต่ก่อนนี้ เรามีวิทยาลัยครู ก่อนหน้านั้นอีกเรามีครู ป.ป. ครู ป.ม. ต่อมาวิทยาลัยครู ก็เปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏ และกำลังจะเป็นมหาวิทยาลัย ดูคล้ายกับว่า การเป็นสถาบันผลิตและพัฒนาครูไม่น่าพิศมัย ไม่มีเสน่ห์อย่างนั้นแหละ ที่จริงแล้วเป็นที่ยอมรับกันแน่นอนว่า ครู คือ กุญแจที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก ผมเคยสนทนากับ คุณหญิงเกษมา ตั้งแต่ก่อนโน้น ตอนนั้น คุณหญิงเป็นอธิบดีกรมสามัญศึกษา เดียวนี้ เรียกชื่อใหม่ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผมบอกคุณหญิงว่า ตัวผมเอง เห็นว่า ครูในบ้านเมืองของเรา มี ๒ ประเภท คือ **ครูอาชีพ** และ **อาชีพครู** ครูอาชีพ คือ คนที่อาสามาเป็นครูด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู ห่วงใย อาหาร เมตตา รัก เอาใจใส่เด็ก ดุจลูกหลาน มีความมุ่งมั่นที่จะสอนเด็กให้ดีที่สุด แม้นอกเวลาราชการก็ไม่บ่นไม่ย่อท้อ ส่วนอาชีพครูนั้น คือ คนที่มาเป็นครูเพื่อรับเงินเดือนเท่านั้น ถึงเวลาสอนก็มาสอน (หรืออาจจะไม่มา) สอนเสร็จก็กลับบ้าน ไปทำอย่างอื่น (อาจเป็นสิ่งที่ผิดก็ได้) ไม่สนใจว่า เด็กจะเรียนได้ เรียนไม่ได้ เข้าใจ หรือ ไม่เข้าใจ ก็ช่างเด็ก มาในวันนี้ ผมขอเติมครูอีกประการหนึ่ง คือ **ครูมืออาชีพ** หมายถึง ครูที่รอบรู้จริง รู้ครบถ้วน สมบูรณ์ในสาขาที่ตนรับผิดชอบ ไขว่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ เราจะพบครูมืออาชีพในครูอาชีพ ส่วนครูที่ผมเรียกว่า อาชีพครู นั้น หมดหวัง

ผู้มีเกียรติครับ

แนวคิด หลักการ และแนวทางในการพัฒนาเด็ก ที่ผมกล่าวมาแล้ว เป็นเรื่องสากล ผมจึงใคร่ขอเสนอว่า เราน่าจะหาแนวทางที่เป็นแบบไทย เหมาะกับเด็กไทย สอดคล้องกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยยึดหลักว่า เป็นแนวทางที่เป็นไปได้และสอดคล้องกับหลักสากล ก็น่าจะดี และเหมาะสมในการพัฒนาเด็กไทยกว่าการที่จะลอกแบบสากลมาทั้งดุ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ ๑ มีนาคม ๒๕๑๒ เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์เขาเรียกว่า ประชาธิปไตยของประชาชน ส่วนอีกฝ่ายเขาเรียกว่า เสรีประชาธิปไตย แต่เรื่องอะไรก็ตาม เราก็อาจไม่จำเป็นที่จะเอาอย่างเขาก็ได้ ประชาธิปไตยในที่แท้ก็คือ ประเทศที่มีประชาชนที่มีความคิดที่มีความพิจารณาที่รอบคอบเพื่อให้บ้านเมืองมั่นคง ให้บ้านเมืองอยู่ได้ โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน แล้วก็เชื่อว่ามีทางที่จะปฏิบัติได้โดยเฉพาะเมืองไทย **ซึ่งแม้แต่จิตใจของประชาชนก็ไม่เหมือนกับจิตใจของประชาชนของประเทศอื่น**

พระราชดำรัสนี้ น่าจะนำไปประยุกต์ใช้ในการหาแนวทางที่เป็นแบบไทยได้อย่างดี

อนึ่ง การพัฒนาเด็ก จะต้องให้เด็กรู้จักการสร้างสรรค์ไม่ใช่ว่าการลอกเลียนแบบ เด็กไทย (รวมทั้งผู้ใหญ่ไทยด้วย) ชอบลอกเลียนแบบ โดยเฉพาะแบบของโลกตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การรับประทานอาหาร (อาหารเลวๆ) และการวางตนในสังคม เช่น การดูคินี้เวลาที่มีอาหารติดเปื้อนหรือการนั่งไขว่ห้าง เป็นต้น แต่คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็มี เช่น นักออกแบบเสื้อ (ทั้งบุรุษสตรี) เป็นต้น ออกแบบได้สวยงามมากทีเดียว

พระธรรมปิฎก (พระปยุตโต) เขียนไว้ในหนังสือ มองอเมริกาผ่านธรรมทัศน์ (๑) เกี่ยวกับการเอาอย่างตามฝรั่งของคนไทย ท่านว่าไว้ดังนี้

บางอย่าง เราตามแค่เปลือก ไม่ได้เอาเนื้อมาด้วย
บางอย่าง เราตามฝรั่ง แต่ล้าหน้าเลยฝรั่งไป
บางอย่าง เราตามฝรั่ง แต่ตามไม่ครบกระบวนการ
บางอย่าง ไปตามเรื่องที่ฝรั่งเองก็ผิดอยู่แล้ว ก็เลยผิดไปด้วย
น่าสนใจไหมครับ

ท่านทั้งหลายน่าจะยังจำได้ เมื่อไม่นานมานี้เอง รัฐบาลได้เชิญคนอเมริกันชื่อ Alvin Toffler (ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Third Wave) มาทำวิจัยเรื่องเศรษฐกิจ เสียเงินไป ๑๙ ล้านบาท ในรายงานผลการวิจัย ตอนหนึ่ง เขากล่าวว่า คนไทย ประเทศไทย Planning เป็นระดับ World Class ส่วน Implementation ไม่มี Class ผมยกเรื่องนี้มาพูด เพราะคิดว่า เรื่องนี้น่าจะเป็นอุทาหรณ์ ให้พวกเราได้คิดกัน อาจจะเป็นเพราะเรามักจะทำตามสากลแทบทุกเรื่อง โดยไม่ค่อยจะนำมาคิดสร้างรูปแบบของเราเองขึ้นเอง ทดลองใช้เอง อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งที่พอจะมองเห็น คือ นักวิชาการและผู้มีการศึกษาสูง สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ หลากๆ ประเทศแตกต่างกัน ต่างคนต่างก็เชื่อและยึดมั่นในแนวทางที่ตนร่ำเรียนมา ไม่สามารถคลุกเคล้าและหลอหลอมให้เป็นหนึ่งเดียวได้ ความเป็นเอกภาพจึงเป็นปัญหา ปัญหานี้มิได้มีแต่ในแวดวงการศึกษาเท่านั้น แต่มีทั่วทุกวงการ ไม่ว่าจะภาครัฐและภาคเอกชน

ผู้มีเกียรติครับ

การทำงานทุกอย่าง ย่อมหวังผลสำเร็จ ฉะนั้น ต้องกำหนดปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ การพัฒนาเด็กก็เช่นเดียวกัน ย่อมต้องอาศัยปัจจัยเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ผมขอเสนอปัจจัยแห่งความสำเร็จดังต่อไปนี้

๑. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ชุมชน ฯลฯ จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก ให้เด็กถือปฏิบัติเป็น “แม่แบบ” ในการประพฤติปฏิบัติตาม เรื่อง “แม่แบบ” นี้ คนไทยโชคดีที่สุดในโลก มีบุญที่สุดในโลก เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น “แม่แบบ” ที่ประเสริฐสุดบนผืนดินไทยอันเป็นที่อยู่อาศัยของเรานั้น เรายังมีคนที่ถือปฏิบัติเป็นตัวอย่างได้ โดยเฉพาะเรามีครูอาชีพ ครูมีอาชีพอยู่มากมาย และเราสามารถสร้างเพิ่มเติมได้

อนึ่ง ลักษณะของ “แม่แบบ” ที่พึงประสงค์ คือ คนที่มีความรอบรู้ (รู้เรื่องการศึกษาสมดุ ๔ ประการ รู้เรื่อง สุ จิ ปุ ลิ) มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เข้าใจคำว่า เสียสละและจงรักภักดี อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ขอออกนอกเรื่องนิดหนึ่ง มีผู้รู้พูดกันถึงเรื่อง “ความซื่อสัตย์” มีความเห็นว่า ความซื่อสัตย์ที่มีเฉพาะในตัวเองที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Honesty นั้นไม่เพียงพอ ความซื่อสัตย์ที่เราควรจะมี ยึดถือ และยอมรับกัน คือ นอกจากตัวเองจะซื่อสัตย์แล้ว จะต้องดูแลคนรอบตัวที่เกี่ยวข้องกับเราให้ซื่อสัตย์ด้วย ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Integrity ผมไม่ทราบว่าจะแปลเป็นภาษาไทยว่าอย่างไร (ขอแรงบรรดาผู้รู้ ช่วยแปลด้วย) ผู้รู้ยังอธิบายต่อไปอีกว่า Integrity มีความหมายตรงกับ ทศพิศราชาธรรม ข้อ ๑๐ คือ อะวิโรธนะ (บางตำรา ว่า อวิโรธนะ)

๒. การทำการทำงานใดให้สำเร็จ จะต้องเริ่มด้วยความรัก (ความรักเป็นสิ่งเร้า) การพัฒนาเด็กก็ต้องเริ่มที่ความรักเด็ก เมื่อเรารักเด็ก รักที่จะพัฒนาเด็กแล้ว ความห่วงอาทร คือ คำตอบที่จะตามมา คำคมของฝรั่งมีว่า “To love is not to give, to love is to care” (ขอโทษที่ใช้ภาษาต่างประเทศ เพราะคิดว่าไม่ควรแปลเป็นภาษาไทย) ในทางกลับกัน トラบใดที่เราไม่รักเด็ก เราจะไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่มีแรงดึงดูด เราจะเริ่มต้น

อย่างน้อย ๆ เฉื่อยชา (เช่นเดียวกับครุประภท อาชีพรุ) จะมองไม่เห็นความสำเร็จ หรือแม้จะสำเร็จก็เข้า ต้องใช้เวลามากกว่า จืดชืด และไม่น่าอภิรมย์

๓. การพัฒนาเด็กต้องเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กบนรากฐาน ของความเป็นประชาธิปไตยและความเสมอภาค เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างแท้จริง และขอกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การพัฒนาเด็ก ต้องให้เด็กเรียนรู้การสร้างสรรค้ไม่ใช่การลอกเลียนแบบ

ครับ ทั้งหมดนี้ คือ เนื้อหาสาระของการพูดของผมในวันนี้

อย่างไรก็ตาม ก่อนจะร่ำลากัน ผมใคร่ขออัญเชิญพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ให้ที่ประชุมได้ทราบและรับใส่เกล้าๆ เพื่อประเทืองปัญญา ดังนี้

พระราชดำรัสปีเด็กสากล พระราชทานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒

“ในโอกาสงานปีเด็กสากล องค์การทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติขอให้ข้าพเจ้ากล่าวปรารภ สั้นๆ แก่ท่านทั้งหลาย คงไม่เป็นการผิดอย่างใดที่ข้าพเจ้าจะพูดว่า เด็กเป็นผู้รับช่วงต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระ รับผิดชอบต่อความผาสุกสงบของประชากรโลก ดังนั้น เด็กทุกคนจึงควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรม เลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาจิตใจ ให้ประณีต ให้มีผู้ศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อย และมีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุผล หน้าที่นี้เป็นของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันสืบไปโดยพร้อมเพรียงสม่าเสมอ คือผู้ที่เกิดก่อนผ่านชีวิตมาก่อน จะต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดี และประสบการณ์อันมีค่า สมควรให้ความเมตตาเอ็นดูและความบริสุทธิ์ใจ ให้เขาทราบและเข้าใจ และสำคัญที่สุด ให้เขารู้จักคิดด้วย เหตุผลที่ถูกต้อง จนเห็นจริงด้วยตัวเองได้ในความเจริญและความเสื่อม โดยนัยนี้ บิดามารดาจึงต้องสอน บุตรธิดา ที่จึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่ขึ้นจึงต้องสอนคนรุ่นเล็ก และเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้นจึงต้องสอน คนรุ่นหลัง ๆ ต่อ ๆ ไปไม่ขาดสาย ความรู้ ความดี ความเจริญองกงามทั้งมวลจึงจะแผ่ไพศาลไปได้ ไม่มีประมาณ เป็นพื้นฐานของความวัฒนาผาสุกอันยั่งยืนในโลกสืบไป”

พระบรมราโชวาท พระราชทานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของ บุคคล สังคมและบ้านเมืองใด ให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคม และบ้านเมืองนั้น ก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่งคั่งของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”

ผู้มีเกียรติครับ

เมื่อถึงเวลาค้บขัน ใคร ๆ ก็จะปฏิบัติอย่างไร ผมไม่ทราบ สำหรับผม หากประสบปัญหาใด ๆ และคิด อะไรไม่ออก ผมจะระลึกถึงพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส อ่านและปฏิบัติตาม ผมรับรองว่าได้ผลทุกครั้ง

สุดท้ายนี้ ขอกล่าวซ้ำ ถ้าการพูดของผมในวันนี้จะยังประโยชน์ให้ท่านทั้งหลายบ้าง ผมก็ภูมิใจที่ได้ ตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน แต่ถ้การพูดของผมไม่ได้เรื่องเลย ก็โปรดให้อภัยแก่ผู้พูดผู้มีสติปัญญาน้อย

ขอขอบคุณทุกท่านอีกครั้งหนึ่ง
